

№ 170/26 від 13.02.2026

Міністерство фінансів України

*Про надання пропозицій
до Бюджетної декларації на 2027- 2029 рр.*

На виконання вимог статті 33 Бюджетного кодексу України, статті 20 Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» та з метою врахування інтересів органів місцевого самоврядування під час формування цілей та завдань державної бюджетної політики на середньострокову перспективу Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад» просить опрацювати пропозиції до Бюджетної декларації на 2027–2029 роки, що додаються.

Додаток: на 13 арк. в 1 прим.

Голова

Олександр КОРИННИЙ

*Тетяна Арсенюк
066 292 75 41*

СЕД АСКОД - Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад»
№ документа: 170/26
Дата реєстрації: 13.02.2026
Сертифікат: 5E984D526F82F38F04000000FA3DVC014D1C1B06
Дійсний з: 13.03.2025 10:07:10
Дійсний до: 13.03.2026 23:59:59
Підписувач: КОРИННИЙ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
Мітка часу: 13.02.2026 21:04:18

ПРОПОЗИЦІЇ
Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування
«Асоціація об'єднаних територіальних громад»
до Бюджетної декларації на 2027–2029 роки

Щодо зарахування податку на доходи фізичних осіб

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) належить до основних бюджетоутворюючих джерел надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів. За своєю економічною суттю ПДФО є платою фізичної особи за послуги, які надаються їй громадою, на території якої така фізична особа зареєстрована і проживає. Відповідно для належного надання своїм жителям необхідних послуг територіальна громада повинна мати достатній фінансовий ресурс, основна частина якого формується саме за рахунок ПДФО.

Під час реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади органам місцевого самоврядування делеговано багато повноважень у різних галузях (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та інші) без закріплення відповідного фінансового ресурсу на їх виконання.

Крім того, територіальні громади, що входять до складу Всеукраїнської асоціації ОТГ, неодноразово порушували питання реформування системи ПДФО. Зарахування ПДФО до бюджетів територіальних громад за місцем проживання фізичної особи – платника податку суттєво підвищить фінансову спроможність дотаційних сільських територіальних громад, зменшить дисбаланс доходів громад, підвищить відповідальність органів місцевого самоврядування перед мешканцями громад за ефективне використання коштів.

Вважаємо, що зарахування ПДФО за місцем проживання платника повністю врегулює проблему сплати податку відокремленими підрозділами, які ухиляються від сплати податку за місцем розташування виробничих потужностей.

Також наголошуємо, що збереження зарахування ПДФО до бюджетів місцевого самоврядування на рівні 64 % є цілком актуальним і вкрай необхідним. Водночас у післявоєнний період громади активно доєднуються до процесу відбудови та відновлення країни, тому Правління Всеукраїнської асоціації ОТГ вважає за доцільне збільшити цей ресурс з підняттям до 75 % протягом 6 місяців після завершення воєнного стану.

Територіальні громади лишилися суттєвого фінансового ресурсу після внесення змін до бюджетного законодавства і спрямування частини ПДФО від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу – до державного бюджету. Незважаючи на таку ситуацію, громади продовжують надавати допомогу воїнам, які мобілізовані, та спрямовувати кошти через трансферти до Збройних Сил України.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- закріпити 64% ПДФО до бюджетів місцевого самоврядування (крім Києва) на постійній основі з наступним підняттям до 75 % протягом 6 місяців після завершення воєнного стану;

- зберегти наявні джерела наповнення місцевих бюджетів та не допустити зменшення фінансових ресурсів;

- під час воєнного стану до місцевих бюджетів зарахувати частину «силового» ПДФО (від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних Національною поліцією, ДСНС та іншими) або передбачити відповідну компенсацію з держбюджету за вилучення «силового»* ПДФО;

- удосконалити механізм зарахування ПДФО до бюджетів місцевого самоврядування щодо зарахування цього податку за місцем проживання;
- реформувати систему ПДФО (сплата податку за розташуванням відокремлених підрозділів).

Щодо удосконалення механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів

Відповідно до статті 99 Бюджетного кодексу України у 2025 році продовжує діяти система бюджетного вирівнювання, яка передбачає горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, з урахуванням таких параметрів: кількості населення, надходження ПДФО, індексу податкоспроможності відповідного бюджету.

Звертаємо увагу, що територіальні громади сьогодні працюють у нелегких умовах, адже введення воєнного стану призвело до суттєвого зменшення надходжень до місцевих бюджетів, зокрема, ПДФО, що прогнозовано може вплинути на горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів. Надходження ПДФО до місцевих бюджетів суттєво змінилося, адже відбулося переміщення бізнесу та його виробничих потужностей з перереєстрацією на більш безпечні території.

Також у період введення правового режиму воєнного стану дані щодо чисельності населення є неточними і недостовірними, уточнення стосовно ВПО не завжди є актуальним.

Пропонуємо змінити параметри вирівнювання та розглянути такий варіант: окрім ПДФО, включити всі надходження загальнодержавних податків (уточнення – крім місцевих податків і зборів) з метою зменшення диспропорцій фінансового ресурсу громад і створення однакових стандартів щодо надання послуг.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- удосконалити критерії щодо здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів з урахуванням викликів воєнного стану;
- не вилучати з бюджетів територіальних громад прифронтових територій реверсну дотацію;
- використовувати актуальні дані про чисельність населення з Реєстру територіальних громад, розміщеному на платформі Державної міграційної служби.

Стосовно оновлення муніципальних даних

Відповідно до статті 99 Бюджетного кодексу України одним з параметрів визначення індексу податкоспроможності місцевих бюджетів є кількість населення. Центральні органи виконавчої влади, зокрема й Мінфін, є користувачами статистичних даних щодо розрахунків (оцінки) чисельності наявного міського та сільського населення на відповідну дату, офіційно наданих Держстатом.

До повномасштабного вторгнення дані Держстату були єдиними цілісними даними в розрізі всіх територіальних громад. Проте після зміни адміністративно-територіального устрою ці дані також потребували актуалізації.

Держстат на початку 2022 року поінформував, що, з огляду на ситуацію, яка склалася у зв'язку із військовою агресією російської федерації проти України, збір відповідної інформації та здійснення оцінки чисельності населення провести неможливо.

Отже, сьогодні існує проблема використання застарілих даних щодо чисельності населення територіальних громад, які не відповідають дійсності, що надалі впливає як на державний, так і на місцеві бюджети, а також на прийняття управлінських рішень. Зокрема, з огляду на некоректні дані, громади недоотримують фінансування з державного бюджету.

Відповідно до пункту 19 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» закріплено завдання Кабінету Міністрів України, обласним військовим (державним) адміністраціям, Київській міській військовій (державній) адміністрації до 1 квітня 2026 року за участю органів місцевого самоврядування вжити заходів щодо наповнення відомчої інформаційної системи Державної міграційної служби України актуальними даними про чисельність населення для забезпечення об'єктивного розподілу фінансових ресурсів між бюджетами, що становлять бюджетну систему України, в тому числі здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, починаючи з 2027 року.

Оскільки, на жаль, під час підготовки законопроекту «Про Державний бюджет України на 2026 рік» Мінфін використав неправдиві дані чисельності населення Держстату, середні та малі громади недоотримали необхідне фінансування.

Водночас міські громади, у яких більша кількість населення ніж у сільських, стикнулися з проблемою внесення даних до Реєстру територіальних громад. Так, між іншим, виконання таких повноважень потребує як додаткових спеціалістів, відповідальних за цей напрям, так і ресурсів.

Слід зауважити, що наразі центральні органи виконавчої влади продовжують працювати над застосуванням нових цифрових рішень у всіх сферах і галузях та опрацьовують нові можливості запуску цифрових інновацій у межах розроблення і реалізації концепції муніципальної статистики. Така ініціатива підтримується, адже це значно спростить надання даних про чисельність населення та їх верифікацію.

Вважаємо це завдання дуже важливим для подальшого розвитку спроможних територіальних громад, адже дані про чисельність населення використовуються під час прийняття управлінських рішень та передбачення багатьох міжбюджетних трансфертів.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- розробити концептуальні засади формування місцевої статистики;
- застосувати цифрові технології та інновації, які спростять внесення даних до Реєстру територіальних громад;
- визначити та закріпити відповідним нормативно-правовим актом джерело інформації щодо чисельності населення України в розрізі громад;
- використовувати правдиві та перевірені дані про чисельність населення Реєстру територіальних громад (ДМС) під час формування законопроектів про Державний бюджет України на 2027 рік і наступні роки.

Щодо адміністрування місцевих податків та зборів

Питання надання окремих повноважень чи деяких функцій територіальним громадам щодо адміністрування місцевих податків є сьогодні досить актуальним. Беззаперечним аргументом на користь передачі окремих повноважень щодо адміністрування місцевих податків на рівень територіальних громад є зацікавленість та вмотивованість органів місцевої влади, оскільки це питання тісно взаємопов'язане із наповненнями власних доходів громад.

На виконання Національної стратегії доходів до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р, Мінфін розробив проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів», опрацьований і погоджений Всеукраїнською асоціацією ОТГ (лист від 13.11.2025 № 1210/25) із зауваженнями.

Водночас станом на 01.01.2026 відповідного доопрацьованого законопроекту на розгляд Кабінету Міністрів України так і не винесено.

Крім того, Всеукраїнська асоціація ОТГ опрацювала проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо вдосконалення адміністрування податку на майно» (реєстр. № 11067 від 08.03.2024) із зауваженнями.

Також повідомляємо, що зазначене питання було винесено на розгляд Правління Всеукраїнської асоціації ОТГ, засідання якого відбулося 29 січня 2026 року. Під час засідання було представлено два варіанти підходів до передачі окремих повноважень з адміністрування місцевих податків і зборів: напрацювання фокус-групи Всеукраїнської асоціації ОТГ (м'яка модель) та пропозиції Львівського регіонального відділення Всеукраїнської асоціації ОТГ (розширена модель), які мають певні відмінності.

За результатами обговорення Правління Всеукраїнської асоціації ОТГ прийнято принципове рішення про те, що відповідні законодавчі ініціативи не повинні мати імперативного характеру (має бути право, а не обов'язок). Це зумовлено тим, що не всі територіальні громади на сьогодні готові до прийняття таких повноважень з огляду на різний рівень кадрового потенціалу та фінансових ресурсів. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне закріпити в цьому законопроекті норму, відповідно до якої повноваження з адміністрування місцевих податків надаватимуться органам місцевого самоврядування виключно у разі прийняття відповідного рішення сільською, селищною чи міською радою, з можливістю налагодження міжмуніципального співробітництва, що особливо важливо для малих і сільських громад.

Другий ключовий акцент – законодавче закріплення сервісів інформування, цифровізація процесу сплати місцевих податків через застосунок «Дія» та мобільні додатки банків. Запровадження такої функції у застосунку «Дія» дозволить громадянам швидко й безпечно сплачувати податки «у телефоні» без необхідності звертатися до податкових чи банківських установ.

Зазначимо окремо, що є прохання від громад: надати їм право самостійно звертатися до суду щодо стягнення податкової заборгованості. На сьогодні громади не мають права самостійно звертатися до суду щодо стягнення боргів з місцевих податків. Тому виникає певна залежність від Державної податкової служби та органів прокуратури.

Ще один важливий момент – доступ до податкової інформації. Без повноцінного доступу громад до податкової та реєстраційної інформації ефективне адміністрування є неможливим. Щороку надходять ППР (податкові повідомлення – рішення) особам, які померли, чи пенсіонерам-пільговикам, і люди йдуть з'ясовувати стосунки до громади, бо підрозділи ДПС реформовані та розміщені територіально далеко.

Крім того, наповнення реєстрів нерухомості та інвентаризація земель також потребують окремої уваги. Громади не можуть бути заявниками щодо внесення відомостей про приватну власність (нерухоме майно чи земельну ділянку), бо відповідно до чинного законодавства заявником може бути виключно власник або уповноважена ним особа.

Однак звертаємо увагу на наявний дисбаланс у законодавчих процедурах. Зокрема, наразі фізична особа не може продати транспортний засіб, поки не сплатить усі наявні боргові зобов'язання, тоді як при продажу нежитлових приміщень або земельних ділянок подібних обмежень немає. Водночас нотаріуси можуть здійснювати перереєстрацію майна навіть у разі наявності боргів, тоді як у відділах МРЕО переоформлення транспортного засобу неможливе до повного погашення боргів. У зв'язку з цим варто встановити відповідальність та передбачити штрафні санкції за ухилення від реєстрації майна.

З огляду на зазначене, всі порушені вище питання можна врегулювати за законодавчому рівні.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- збільшити рівень надходження до місцевих бюджетів власних доходів;
- розробити законопроект про внесення змін до Податкового кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо надання окремих повноважень чи деяких функцій органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків і зборів відповідно до прийнятих рішень сільської, селищної, міської ради;
- запровадити цифровізацію процесу сплати місцевих податків через застосунок «Дія» та мобільні додатки банків;
- посилити фінансову спроможність місцевого самоврядування шляхом надання доступу органам місцевого самоврядування до інформаційних баз даних та реєстрів, що ведуться в електронному форматі, інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем ДПС тощо.

Щодо реформування спрощеної системи оподаткування (єдиний податок)

Національна стратегія доходів України (далі – НСДУ) – це дорожня карта реформування податкової та митної системи, а також удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, яка необхідна для забезпечення потенціалу задоволення фіскальних потреб у середньостроковій перспективі.

Водночас повідомляємо, що зміни, передбачені Національною стратегією доходів до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р, які стосуються реформування спрощеної системи оподаткування, негативно вплинуть на формування фінансового ресурсу органів місцевого самоврядування. Єдиний податок для багатьох громад є важливим бюджетоутворюючим джерелом (питома вага – близько 15%) і його зменшення або втрата є недопустимою.

Принагідно нагадуємо, що відповідно до статті 142 Конституції України держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- спрямувати єдиний податок до бюджетів місцевого самоврядування;
- у разі прийняття рішень щодо створення умов для переходу суб'єктів господарювання з ССО до загальної системи оподаткування передбачити компенсаційний ресурс для бюджетів місцевого самоврядування.

Щодо передбачення фінансового ресурсу на виконання делегованих повноважень

Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування, ратифікованою Верховною Радою України Законом України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР, місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення. Органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає повноваженням, передбаченим конституцією або законом.

Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 квітня

2014 року № 333-р, передбачено, що одним із шляхів подолання проблем у сферах місцевого самоврядування та територіальної організації влади є визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності як органів місцевого самоврядування так і органів виконавчої влади, створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов та формування кадрового складу для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.

З метою визначення правових засад розмежування та розподілу повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів, а також органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на основі принципів субсидіарності та децентралізації, що сприятиме усуненню конфлікту компетенцій між різними рівнями й органами публічного врядування, підвищенню ефективності публічного врядування, забезпеченню доступності та якості надання публічних послуг, а також ефективному використанню бюджетних коштів Мінрозвитку розробило проєкт Закону України «Про засади розмежування та розподілу повноважень між рівнями публічного врядування» (реєстр. № 14412 від 30.01.2026).

Одним з подальших кроків реформи з децентралізації влади є законодавче унормування розподілу повноважень на власні та делеговані, що було відображено у другому законопроекті. До відповідної робочої групи при Мінрозвитку долучені представники Всеукраїнської асоціації ОТГ.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- забезпечити чіткий розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади;
- забезпечити та передбачити належний фінансовий ресурс для ОМС для виконання делегованих повноважень;
- не допустити передачу на рівень територіальних громад видаткових повноважень без відповідного компенсаційного ресурсу.

Щодо недопущення прийняття законодавчих ініціатив, спрямованих на зниження доходів місцевих бюджетів

Бюджетну політику стосовно бюджетів сільських, селищних, міських рад має бути спрямовано на ефективне використання інструментів середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні, а також покращення планування та прогнозування доходів та видатків територіальних громад. Під час складання трирічних прогнозів місцевих бюджетів громади повинні мати чітке розуміння бюджетної та податкової політик, які, на жаль, є сьогодні непередбачуваними.

В умовах, коли без обговорення з органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями держава встановлює пільги на місцеві податки та збори або під час доопрацювання законопроекту про Державний бюджет України на відповідний рік обговорюються ініціативи зупинення спрямування єдиного податку територіальним громадам, вкрай нелегко буде сформувати проєкти місцевих бюджетів, тим більше прогнози на 3 роки.

Дуже суттєвим впливом на місцеві бюджети стало вилучення частини ПДФО від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу. До жовтня 2023 року цей податок був вагомим джерелом доходів для багатьох громад, особливо тих, на території яких розміщені військові частини. Вилучення «військового, силового» ПДФО призвело до зниження частки місцевих доходів у зведеному бюджеті України.

Звісно, що ця ситуація посилила диспропорції між громадами: ті, що раніше

отримували суттєві надходження від військового ПДФО, тепер стикаються з фінансовими труднощами, тоді як менш залежні від цього джерела зберегли відносно стабільність.

Зважаючи на зазначене, фінансова спроможність територіальних громад сьогодні в центрі уваги всіх дискусій та обговорень. Місцеві бюджети є основою для забезпечення життєдіяльності громад, фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних програм, підтримки ВПО, релокованого бізнесу та багатьох інших потреб. Проте війна значно вплинула на розподіл ресурсів та стан місцевих бюджетів України, створила численні виклики та проблеми, які громади змушені вирішувати самостійно.

ПРОПОЗИЦІЯ:

- не допустити прийняття законодавчих ініціатив, спрямованих на зниження доходів місцевих бюджетів, без компенсації втрат місцевому самоврядуванню з державного бюджету.

Щодо державної політики зі зміцнення фінансової автономії місцевих бюджетів

Місцеве самоврядування у розумінні Європейської хартії місцевого самоврядування можливе лише за умови надання органам місцевого самоврядування фінансової автономії в юридично обов'язковому порядку. Ключовими є два аспекти: з одного боку – гарантія наявності достатніх власних фінансових ресурсів, а з іншого боку – здатність незалежно приймати рішення щодо їх використання. Отже, фінансова автономія є вирішальним фактором для зміцнення спроможності органів місцевого самоврядування.

Обмеження фінансової автономії порушує здатність ОМС управляти місцевими справами самостійно (а саме обирати напрями використання вільних залишків коштів) й ускладнює підзвітність представників ОМС перед мешканцями громади.

Порушуючи права фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, держава обмежила їх право в частині самостійно обирати напрями фінансування по вільних залишках коштів. Територіальні громади звертаються з проханням зняти такі обмеження.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- посилити автономію та фінансову самостійність територіальних громад щодо використання власних ресурсів;
- зняти обмеження щодо використання вільних залишків коштів.

Щодо реалізації реформи публічних інвестицій

Реформа публічних інвестицій є ключовим елементом модернізації бюджетного процесу та підвищення ефективності використання державних і місцевих ресурсів у середньостроковій перспективі. У контексті підготовки Бюджетної декларації особливої ваги набуває формування прогнозованої, гнучкої та справедливої системи планування й фінансування інвестиційних проєктів, що враховує потреби територіальних громад, їх безпекові виклики та необхідність відновлення критичної інфраструктури. З огляду на це, пропонуємо врахувати такі підходи до вдосконалення механізмів планування, пріоритетизації та фінансового забезпечення публічних інвестицій.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- передбачити першочергове фінансування перехідних інвестиційних проєктів, розпочатих у попередні бюджетні періоди, з метою недопущення зупинки будівництва та невиконання договірних зобов'язань органів місцевого самоврядування;
- визначити можливість коригування середньострокових планів пріоритетних публічних інвестицій не рідше одного разу на рік з урахуванням змін безпекової, економічної та фінансової ситуації, а також виникнення невідкладних потреб громад;

- закріпити пріоритетність фінансування проєктів у сферах енергетичної стійкості, життєзабезпечення, водо- та теплопостачання, транспортної інфраструктури;
- передбачити спрощені механізми, що дозволяють реалізацію інвестиційних проєктів, які фінансуються виключно за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- забезпечити узгодження строків бюджетного планування з функціональними можливостями екосистеми DREAM та іншими цифровими інструментами управління інвестиціями з метою недопущення формальних порушень строків з причин, що не залежать від громад;
- передбачити співфінансування проєктів з держбюджету, що реалізуються за участю міжнародних фінансових організацій та донорів, а також розвиток інструментів державно-приватного партнерства на місцевому рівні.

Щодо посилення державної політики у сфері соціального захисту

Згідно з нормами Конституції України не допускається звуження пільг та гарантій при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів. Обов'язком держави є створення соціальних можливостей і соціальної захищеності.

З моменту передачі повноважень щодо відшкодування витрат за пільгове перевезення окремих категорій громадян на місцеві бюджети питання механізму обліку та обрахування фактично здійснених перевезень залишається не врегульованим на державному рівні. Держава, встановивши відповідні соціальні гарантії, не визначила єдиного підходу до їх фінансового забезпечення та не обмежила обсяг пільгових перевезень, що підлягають компенсації. Водночас фінансова спроможність територіальних громад є різною, що зумовлює застосування деяких практик компенсації: на підставі статистичних спостережень, через запровадження пільгових квитків або із використанням ідентифікаційних муніципальних карток.

За відсутності єдиної державної методики та належного фінансового ресурсу в повному обсязі компенсація витрат перевізникам у більшості громад не забезпечується, що фактично створює ризики невиконання встановлених державою соціальних гарантій.

Слід зазначити, що право на пільговий проїзд закріплено державою, а не органами місцевого самоврядування, відповідно до законів України «Про транспорт», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства», «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інших нормативно-правових актів.

Відміна субвенції на пільгове перевезення фактично позбавила пенсіонерів, дітей війни, учасників війни, ветеранів праці тощо державних гарантій на безкоштовний проїзд.

Переведення визначеного соціального забезпечення на рівень органів місцевого самоврядування призведе до порушення стабільної і передбачуваної системи прав громадян та гарантій їх реалізації, знизить відповідальність держави перед громадянами за виконання своїх соціальних зобов'язань.

Відзначимо, що прийняті рішення порушують статтю 142 Конституції України, адже витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Крім цього, не всі місцеві ради затвердили у своїх бюджетах зазначені програми. Отже, гарантовані державою пільги будуть надаватися лише з огляду на фінансову спроможність того чи іншого місцевого бюджету, що порушує основні засади

справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства, який є одним із основних принципів єдності бюджетної системи України, що забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності (пункт 1 частини першої статті 7 Бюджетного кодексу України).

Водночас вищезазначене унеможливило надання гарантованих державою послуг по всій території країни рівномірно та однакової якості.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- передбачити належне фінансування з держбюджету делегованих повноважень соціального напрямку або відповідну компенсацію для забезпечення рівного доступу до соціальних послуг у всіх громадах;

- вдосконалити механізм забезпечення адресності надання допомоги через монетизацію субсидій і пільг за рахунок державного бюджету;

- забезпечити державне фінансування (субвенцію) на компенсацію пільг щодо послуг зв'язку та пільгового перевезення окремих категорій громадян;

- гарантувати підтримку ветеранів війни, сімей загиблих військових та внутрішньо переміщених осіб шляхом відкриття нових соціальних програм, що фінансуються з державного бюджету.

Щодо державної політики з підтримки та розвитку освітньої галузі

З огляду на залишки коштів освітньої субвенції, які утворилися на рахунках громад на кінець 2025 року, та водночас дефіцити коштів цієї субвенції в бюджетах окремих громад, незважаючи на проведені заходи з оптимізації мережі освітніх закладів, можна зробити висновок, що затверджена постановою Уряду від 27 грудня 2017 року № 1088 формула розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами потребує перегляду й удосконалення.

Кабінет Міністрів України наприкінці минулого року прийняв дві постанови щодо підвищення оплати праці педагогічних працівників і працівників надавачів соціальних та реабілітаційних послуг:

- від 26.12.2026 № 1749 «Деякі питання оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників», якою підвищено з 01.01.2026 на 30 % посадові оклади педагогічних працівників, однак згідно з висновком Мінфіну реалізація цього рішення потребуватиме у 2026 році та наступних роках додаткових фінансових ресурсів з державного та місцевих бюджетів, яких у Законі України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» не передбачено;

- від 26.12.2026 № 1750 «Деякі питання оплати праці працівників надавачів соціальних та реабілітаційних послуг», якою підвищено у 2,5 рази оплату праці працівників надавачів соціальних та реабілітаційних послуг, що, за орієнтовними розрахунками Мінфіну, потребуватиме додаткових видатків у сумі понад 28,3 млрд грн державного та місцевих бюджетів, яких у бюджетному законодавстві на наступний рік не передбачено.

Урядові рішення було ухвалено вже після затвердження місцевих бюджетів і без належних компенсаторних механізмів з державного бюджету.

Всеукраїнська асоціація ОТГ у листі від 29.12.2025 №1370/25 звернулася до Кабміну, МОН, Мінсоцполітики та Мінфіну, наголошуючи про необхідність передбачення коштів з держбюджету для громад на ці цілі. Адже без виділення додаткових коштів з державного бюджету виконання зазначених вище рішень Уряду може призвести до оптимізації штатних працівників соціальної й освітньої сфер,

переведення працівників на неповний робочий день, збільшення в цілому навантаження на працівників, посилення соціальної несправедливості в частині оплати праці цих фахівців з огляду на різну фінансову спроможність місцевих бюджетів, що суттєво погіршить якість надання відповідних послуг у громадах.

Зважаючи на це, Правління Всеукраїнської асоціації ОТГ на засіданні 29 січня 2026 року розглянуло порушене питання щодо фінансового забезпечення підвищення зарплат у соціальній та освітній сферах і прийняло рішення звернутись до Прем'єр-Міністра України Юлії Свириденко з проханням ініціювати зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» та передбачити компенсаторні механізми місцевим бюджетам для покриття відповідних видатків (лист від 02.02.2026 № 115/26).

ПРОПОЗИЦІЇ:

- переглянути формулу розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами з метою ефективного використання цих коштів;
- збільшити обсяг освітньої субвенції з урахуванням інфляційних процесів за рахунок зменшення непершочергових видатків державного бюджету;
- передбачити компенсаторні механізми місцевим бюджетам для покриття відповідних видатків на підвищення зарплат педагогам та працівникам у соціальній та освітній сферах;
- передбачити постійне фінансування з державного бюджету важливих для громад субвенцій освітньої галузі:
 - на забезпечення харчуванням учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти;
 - на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
 - на придбання шкільних автобусів (закріпивши водночас чітко визначення обсягу співфінансування з місцевих бюджетів);
 - на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти (протипожежний захист), зокрема військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцей, ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою;
 - на реалізацію реформи загальної середньої освіти, зокрема впровадження старшої профільної школи, шляхом запровадження цільових субвенцій для підтримки спроможності громад у створенні й утриманні мережі академічних і професійних ліцей тощо.

Щодо державної політики у сфері дошкільної, загальної середньої та професійної освіти

Потребують фінансової підтримки з держбюджету такі напрями:

- підвищення престижності праці педагогічних працівників закладів загальної середньої, дошкільної та професійної освіти шляхом упровадження фінансових і нефінансових мотиваційних стимулів, підтримки професійного розвитку та кадрового оновлення;
- облаштування безпечних умов освітнього процесу в закладах загальної середньої, дошкільної та професійної освіти незалежно від безпекової ситуації, зокрема через продовження практики надання інфраструктурних субвенцій на облаштування та модернізацію укріплень;
- розбудова сучасного, безпечного та інклюзивного освітнього середовища включно з оновленням матеріально-технічної бази, створенням ресурсних кімнат та забезпеченням доступу до якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами;
- забезпечення рівного доступу до якісної освіти для учнів з сільських і

малонаселених громад, зокрема шляхом підтримки підвезення учнів і педагогів, розвитку дистанційних та змішаних форматів навчання;

- створення умов для збереження та повернення учнівської молоді, у тому числі дітей, які перебували за кордоном, шляхом підвищення якості освітніх послуг і конкурентоспроможності української освіти;

- запровадження окремих субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам з низькою щільністю населення для підтримки функціонування малокомплектних закладів освіти, опорних шкіл та закладів професійної освіти як центрів розвитку громад;

- цифровізація та подолання «освітніх втрат»: фінансування програм для вирівнювання знань учнів, які постраждали від перерв у навчанні, а також забезпечення громад швидкісним інтернетом та комп'ютерною технікою для вчителів і учнів (особливо в прифронтових та деокупованих територіях);

- запровадження нових субвенцій місцевим бюджетам на встановлення альтернативних джерел енергії (сонячні панелі, генератори, когенераційні установки) для забезпечення безперебійного навчання, перебування в дитсадках в умовах енергетичних криз;

- створення та фінансування мережі центрів психологічної підтримки при закладах освіти для роботи з травмами війни у дітей, батьків та педагогів;

- стимулювання партнерства між професійними ліцеями та місцевим бізнесом через податкові пільги або спільне фінансування підготовки фахівців, що є критично важливими для відбудови регіону;

- реалізація реформи дошкільної освіти в частині запровадження інших субвенцій з метою підтримки спроможності громад у наданні послуг зі здобуття дошкільної освіти мережею закладів дошкільної освіти;

- забезпечення реалізації права кожної дитини на повноцінне харчування, зниження рівня захворюваності, підтримку фізичного та психічного здоров'я вихованців закладів дошкільної освіти й учнів закладів загальної середньої освіти;

- забезпечення доступу до дошкільної освіти з метою повернення батьків, особливо матерів, на ринок праці, стимулювання економічної активності населення, зменшення соціальної напруги;

- запровадження субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам з низьким показником густоти населення для співфінансування мобільних дитячих садків як типу організації освітньої діяльності в громадах.

Щодо державної політики у сфері земельних відносин

На фінансову спроможність територіальних громад безпосередньо впливають питання управління земельними та лісовими ресурсами, формування дохідної частини місцевих бюджетів і покладення на органи місцевого самоврядування додаткових зобов'язань без належного фінансового забезпечення. Так, зокрема, чинні норми щодо обов'язку громад відшкодовувати шкоду, заподіяну лісу у разі невстановлення винних осіб, створюють ризики необґрунтованих видатків місцевих бюджетів.

Також відсутність державної підтримки у фінансуванні містобудівної документації, інвентаризації земель, актуалізації даних Державного земельного кадастру та оновлення нормативної грошової оцінки земель обмежує можливості громад ефективно управляти територіями та повною мірою реалізовувати їхній дохідний потенціал. Комплексне врегулювання зазначених питань сприятиме зміцненню фінансової автономії громад і забезпеченню сталого розвитку територій.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- переглянути норми частини другої статті 107 Лісового кодексу України,

відповідно до яких громади зобов'язані відшкодувати шкоду заподіяну лісу, у разі якщо винні особи не встановлені, які порушують інтереси місцевого самоврядування;

- передбачити співфінансування з державного бюджету містобудівної документації з просторового планування території територіальної громади;

- передбачити фінансування інвентаризації земель та актуалізацію даних Державного земельного кадастру;

- встановити мінімальний розмір орендної плати за оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення на рівні 12% та внести зміни до Податкового кодексу України;

- забезпечити з державного бюджету фінансування заходів з охорони земель, відновлення деградованих ґрунтів і збереження родючості.

Щодо посилення підтримки ВПО, тимчасово окупованих та деокупованих громад

Питання інтеграції ВПО до життя у новій територіальній громаді під час воєнного стану досить актуальне. Багато громадян втратили житло й уже не мають куди і до кого повертатися, тому намагаються адаптуватись до умов проживання у тій громаді, куди потрапили. Територіальні громади приймають і за потреби будуть приймати таких осіб, які шукають прихисток, та максимально намагаються допомогти адаптуватись у суспільному середовищі, продовжують забезпечувати базові потреби ВПО у проживанні, продуктах харчування, засобах гігієни тощо.

Зрозуміло, що це все лягає на плечі територіальних громад (особливо старост), а також на місцеві бюджети, адже витрати інколи непередбачувано збільшуються, йде перевантаження місцевої соціальної інфраструктури, не вистачає ресурсів для задоволення гуманітарних потреб.

Водночас, незважаючи ні на що, громади осилоють самотійно всі виклики і максимально показують згуртованість нашої країни, забезпечуючи потреби ВПО та наближаючи перемогу не на словах, а у справах.

ПРОПОЗИЦІЇ:

- передбачити окрему державну субвенцію для громад, які прихистили ВПО, з цільовим призначенням на забезпечення доступного житла для ВПО через будівництво або реконструкцію об'єктів житлового фонду;

- розробити програми стимулювання бізнесу, місцевих підприємств, які сприятимуть розвитку громади та створенню робочих місць для ВПО;

- запровадити механізми підтримки працевлаштування ВПО, зокрема організувати програми професійної перекваліфікації для ВПО відповідно до потреб місцевих ринків праці.

Також просимо врахувати інші пропозиції територіальних громад, що є членами Всеукраїнської асоціації ОТГ, зокрема:

- забезпечити відповідний фінансовий ресурс з держбюджету – субвенцію для погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого опалення, постачання гарячої води, водопостачання, водовідведення, постачання холодної води та водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем);

- зберегти розподіл акцизу з пального між державним та місцевими бюджетами, а саме зарахування 13,44 відсотка такого податку до бюджетів територіальних громад;

□ закріпити на законодавчому рівні обов'язковість співфінансування утримання закладів вторинної медичної допомоги органами місцевого самоврядування, що не є власниками закладів, жителі яких користуються послугами цих закладів;

□ внести зміни щодо розподілу коштів додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, зокрема проводити розподіл на рівні держави, адже більшість областей залишає кошти на рівні області, не розподіляючи між громадами. Громадам, які мають утримувати лікарні районного рівня, недостатньо коштів для фінансування енергоносіїв та комунальних послуг лікарень і закладів освіти;

□ звільнити комунальні підприємства, засновником яких є місцева рада та які надають послуги населенню, від сплати ПДВ, адже громада покриває наразі тарифи для населення, що залишилися на рівні 2021 року;

□ збільшити фінансовий ресурс Державного фонду регіонального розвитку;

□ в зв'язку з дефіцитом у громад вільних земель с/г призначення передбачити у держбюджеті фінансовий ресурс для грошової компенсації УБД та членам сімей загиблих за належне їм право на безоплатну передачу у власність земельних ділянок відповідно до статті 121 Земельного Кодексу України;

□ передбачити звільнення або особливий порядок середньострокового бюджетного планування для прифронтових та прикордонних територіальних громад;

□ у зв'язку з продовженням атак російської федерації на об'єкти енергетичної інфраструктури України необхідно збільшити обсяги фінансового забезпечення заходів та державних цільових програм у сфері енергоефективності, масштабувати використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива і скорочення викидів вуглецю тощо.
